श्रीमद् भागवत का यह सार
भगवद् भक्ति ही आधार

શ્રી મદ્દ્ભાગવત રસિક કુટુંબ

UG-11.23 - પંચમ સોપાન

स्व धाम प्रस्थान को देखो हो रहे श्री कृष्ण तैयार।
उद्धृत किए उद्धव समक्ष अद्भुत अनमोल उद्गार।।

નારાયણં(ન્) નમસ્કૃત્ય, નરં(ઞ્) ચૈવ નરોત્તમમ્.
દેવીં(મ્) સરસ્વતીં(વઁ) વ્યાસં(ન્), તતો જયમુદીરયેત્.

નામસઙ્કીર્તનં(યઁ) યસ્ય, સર્વપાપપ્રણાશનમ્.
પ્રણામો દુ:ખશમનસ્, તં(ન્) નમામિ હરિં(મ્) પરમ્.

શ્રીમદ્ભાગવતમહાપુરાણમ્
એકાદશઃ સ્કન્ધઃ
.. અથ ત્રયોવિં(મ્)શોઽધ્યાયઃ - ૨૩ ..

બાદરાયણિરુવાચ
સ એવમાશં(મ્)સિત ઉદ્ધવેન
ભાગવતમુખ્યેન દાશાર્હમુખ્યઃ .
સભાજયન્ ભૃત્યવચો મુકુન્દ-
સ્તમાબભાષે શ્રવણીયવીર્યઃ .. ૧..

શ્રીભગવાનુવાચ
બાર્હસ્પત્ય સ વૈ નાત્ર, સાધુર્વૈ દુર્જનેરિતૈઃ .
દુરુક્તૈર્ભિન્નમાત્માનં(યઁ), યઃ(સ્) સમાધાતુમીશ્વરઃ .. ૨..

ન તથા તપ્યતે વિદ્ધઃ(ફ્), પુમાન્ બાણૈઃ(સ્) સુમર્મગૈઃ .
યથા તુદન્તિ મર્મસ્થા, હ્યસતાં(મ્) પરુષેષવઃ .. ૩..

કથયન્તિ મહત્પુણ્ય-મિતિહાસમિહોદ્ધવ .
તમહં(વ્ઁ) વર્ણયિષ્યામિ, નિબોધ સુસમાહિતઃ .. ૪..

કેનચિદ્ ભિક્ષુણા ગીતં(મ્), પરિભૂતેન દુર્જનૈઃ .
સ્મરતા ધૃતિયુક્તેન, વિપાકં(ન્) નિજકર્મણામ્ .. ૫..

અવન્તિષુ દ્વિજઃ(ખ્) કશ્ચિ-દાસીદાઢ્યતમઃ(શ્) શ્રિયા .
વાર્તાવૃત્તિઃ(ખ્) કદર્યસ્તુ, કામી લુબ્ધોઽતિકોપનઃ .. ૬..

જ્ઞાતયોઽતિથયસ્તસ્ય, વાઙ્માત્રેણાપિ નાર્ચિતાઃ .
શૂન્યાવસથ આત્માપિ, કાલે કામૈરનર્ચિતઃ .. ૭..

દુઃ(શ્)શીલસ્ય કદર્યસ્ય, દ્રુહ્યન્તે પુત્રબાન્ધવાઃ .
દારા દુહિતરો ભૃત્યા, વિષણ્ણા નાચરન્ પ્રિયમ્ .. ૮..

તસ્યૈવં(યઁ) યક્ષવિત્તસ્ય, ચ્યુતસ્યોભયલોકતઃ .
ધર્મકામવિહીનસ્ય, ચુક્રુધુઃ(ફ્) પં(ઞ્)ચભાગિનઃ .. ૯..

તદવધ્યાનવિસ્રસ્ત-પુણ્યસ્કન્ધસ્ય ભૂરિદ .
અર્થોઽપ્યગચ્છન્નિધનં(મ્), બહ્વાયાસપરિશ્રમઃ .. ૧૦..

જ્ઞાતયો જગૃહુઃ(ખ્) કિં(ઞ્) ચિત્, કિં(ઞ્)ચિદ્ દસ્યવ ઉદ્ધવ .
દૈવતઃ(ખ્) કાલતઃ(ખ્) કિં(ઞ્)ચિદ્, બ્રહ્મબન્ધોર્નૃપાર્થિવાત્ .. ૧૧..

સ એવં(ન્) દ્રવિણે નષ્ટે, ધર્મકામવિવર્જિતઃ .
ઉપેક્ષિતશ્ચ સ્વજનૈશ્ - ચિન્તામાપ દુરત્યયામ્ .. ૧૨..

તસ્યૈવં(ન્) ધ્યાયતો દીર્ઘં(ન્), નષ્ટરાયસ્તપસ્વિનઃ .
ખિદ્યતો બાષ્પકણ્ઠસ્ય, નિર્વેદઃ(સ્) સુમહાનભૂત્ .. ૧૩..

સ ચાહેદમહો કષ્ટં(વ્ઁ), વૃથાઽઽત્મા મેઽનુતાપિતઃ .
ન ધર્માય ન કામાય, યસ્યાર્થાયાસ ઈદૃશઃ .. ૧૪..

પ્રાયેણાર્થાઃ(ખ્) કદર્યાણાં(ન્), ન સુખાય કદાચન .
ઇહ ચાત્મોપતાપાય, મૃતસ્ય નરકાય ચ .. ૧૫..

યશો યશસ્વિનાં(મ્) શુદ્ધં(મ્), શ્લાઘ્યા યે ગુણિનાં(ઙ્) ગુણાઃ .
લોભઃ(સ્) સ્વલ્પોઽપિ તાન્ હન્તિ, શ્વિત્રો રૂપમિવેપ્સિતમ્ .. ૧૬..

અર્થસ્ય સાધને સિદ્ધે, ઉત્કર્ષે રક્ષણે વ્યયે .
નાશોપભોગ આયાસસ્-ત્રાસશ્ચિન્તા ભ્રમો નૃણામ્ .. ૧૭..

સ્તેયં(મ્) હિ(મ્)સાનૃતં(ન્) દમ્ભઃ(ખ્), કામઃ(ખ્) ક્રોધઃ(સ્) સ્મયો મદઃ .
ભેદો વૈરમવિશ્વાસઃ(સ્), સં(મ્)સ્પર્ધા વ્યસનાનિ ચ .. ૧૮..

એતે પં(ઞ્)ચદશાનર્થા, હ્યર્થમૂલા મતા નૃણામ્ .
તસ્માદનર્થમર્થાખ્યં(મ્), શ્રેયોઽર્થી દૂરતસ્ત્યજેત્ .. ૧૯..

ભિદ્યન્તે ભ્રાતરો દારાઃ(ફ્), પિતરઃ(સ્) સુહૃદસ્તથા .
એકાસ્નિગ્ધાઃ(ખ્) કાકિણિના, સદ્યઃ(સ્) સર્વેઽરયઃ(ખ્) કૃતાઃ .. ૨૦..

અર્થેનાલ્પીયસા હ્યેતે, સં(મ્)રબ્ધા દીપ્તમન્યવઃ .
ત્યજન્ત્યાશુ સ્પૃધો ઘ્નન્તિ, સહસોત્સૃજ્ય સૌહૃદમ્ .. ૨૧..

લબ્ધ્વા જન્મામરપ્રાર્થ્ય(મ્), માનુષ્યં(ન્) તદ્ દ્વિજાગ્ર્યતામ્ .
તદનાદૃત્ય યે સ્વાર્થ(ઙ્), ઘ્નન્તિ યાન્ત્યશુભાં(ઙ્) ગતિમ્ .. ૨૨..

સ્વર્ગાપવર્ગયોર્દ્વારં(મ્), પ્રાપ્ય લોકમિમં(મ્) પુમાન્ .
દ્રવિણે કોઽનુષજ્જેત, મર્ત્યોઽનર્થસ્ય ધામનિ .. ૨૩..

દેવર્ષિપિતૃભૂતાનિ, જ્ઞાતીન્ બન્ધૂં(મ્)શ્ચ ભાગિનઃ .
અસં(વ્ઁ)વિભજ્ય ચાત્માનં(યઁ), યક્ષવિત્તઃ(ફ્) પતત્યધઃ .. ૨૪..

વ્યર્થયાર્થેહયા વિત્તં(મ્) પ્રમત્તસ્ય વયો બલમ્ .
કુશલા યેન સિધ્યન્તિ, જરઠઃ(ખ્) કિં(ન્) નુ સાધયે .. ૨૫..

કસ્માત્ સં(ઙ્)ક્લિશ્યતે વિદ્વાન્, વ્યર્થયાર્થેહયાસકૃત્ .
કસ્યચિન્માયયા નૂનં(લ્ઁ), લોકોઽયં(મ્) સુવિમોહિતઃ .. ૨૬..

કિં(ન્) ધનૈર્ધનદૈર્વા કિં(ઙ્), કામૈર્વા કામદૈરુત .
મૃત્યુના ગ્રસ્યમાનસ્ય, કર્મભિર્વોત જન્મદૈઃ .. ૨૭..

નૂનં(મ્) મે ભગવાં(મ્)સ્તુષ્ટઃ(સ્), સર્વદેવમયો હરિઃ .
યેન નીતો દશામેતાં(ન્), નિર્વેદશ્ચાત્મનઃ(ફ્) પ્લવઃ .. ૨૮..

સોઽહં(ઙ્) કાલાવશેષેણ, શોષયિષ્યેઽઙ્ગમાત્મનઃ .
અપ્રમત્તોઽખિલસ્વાર્થે, યદિ સ્યાત્ સિદ્ધ આત્મનિ .. ૨૯..

તંત્ર મામનુમોદેરન્, દેવાસ્ત્રિભુવનેશ્વરાઃ .
મુહૂર્તેન બ્રહ્મલોકં(ઙ્) ખટ્વાં(ઙ્)ગઃ(સ્) સમસાધયત્ .. ૩૦..

શ્રીભગવાનુવાચ

ઇત્યભિપ્રેત્ય મનસા, હ્યાવન્ત્યો દ્વિજસત્તમઃ .
ઉન્મુચ્ય હૃદયગ્રન્થીન્, શાન્તો ભિક્ષુરભૂન્મુનિઃ .. ૩૧..

સ ચચાર મહીમેતાં(મ્), સં(યઁ)યતાત્મેન્દ્રિયાનિલઃ .
ભિક્ષાર્થં(ન્) નગરગ્રામા-નસં(ઙ્)ગોઽલક્ષિતોઽવિશત્ .. ૩૨..

તં(વ્ઁ) વૈ પ્રવયસં(મ્) ભિક્ષુ-મવધૂતમસજ્જનાઃ .
દૃષ્ટ્વા પર્યભવન્ ભદ્ર, બહ્વીભિઃ(ફ્) પરિભૂતિભિઃ .. ૩૩..

કેચિત્ત્રિવેણું(ઞ્) જગૃહુ-રેકે પાત્રં(ઙ્) કમણ્ડલુમ્ .
પીઠં(ઞ્) ચૈકેઽક્ષસૂત્રં(ઞ્) ચ, કન્થાં(ઞ્) ચીરાણિ કેચન .. ૩૪..

પ્રદાય ચ પુનસ્તાનિ, દર્શિતાન્યાદદુર્મુનેઃ .
અન્નં(ઞ્) ચ ભૈક્ષ્યસમ્પન્નં(મ્), ભું(ઞ્)જાનસ્ય સરિત્તટે .. ૩૫..

મૂત્રયન્તિ ચ પાપિષ્ઠાઃ(ષ્), ષ્ઠીવન્ત્યસ્ય ચ મૂર્ધનિ .
યતવાચં(વ્ઁ) વાચયન્તિ, તાડયન્તિ ન વક્તિ ચેત્ .. ૩૬..

તર્જયન્ત્યપરે વાગ્ભિઃ(સ્), સ્તેનોઽયમિતિ વાદિનઃ .
બધ્નન્તિ રજ્જ્વા તં(ઙ્) કેચિદ્, બધ્યતાં(મ્) બધ્યતામિતિ .. ૩૭..

ક્ષિપન્ત્યેકેઽવજાનન્ત, એષ ધર્મધ્વજઃ(શ્) શઠઃ .
ક્ષીણવિત્ત ઇમાં(વ્ઁ) વૃત્તિ-મગ્રહીત્ સ્વજનોજ્ઝિતઃ .. ૩૮..

અહો એષ મહાસારો, ધૃતિમાન્ ગિરિરાડિવ .
મૌનેન સાધયંત્યર્થં(મ્), બકવદ્ દૃઢનિશ્ચયઃ .. ૩૯..

ઇત્યેકે વિહસન્ત્યેન-મેકે દુર્વાતયન્તિ ચ .
તં(મ્) બબન્ધુર્નિરુરુધુર્-યથા ક્રીડનકં(ન્) દ્વિજમ્ .. ૪૦..

એવં(મ્) સ ભૌતિકં(ન્) દુઃખં(ન્), દૈવિકં(ન્) દૈહિકં(ઞ્) ચ યત્ .
ભોક્તવ્યમાત્મનો દિષ્ટં(મ્), પ્રાપ્તં(મ્) પ્રાપ્તમબુધ્યત .. ૪૧..

પરિભૂત ઇમાં(ઙ્) ગાથા-મગાયત નરાધમૈઃ .
પાતયદ્ભિઃ(સ્) સ્વધર્મસ્થો, ધૃતિમાસ્થાય સાત્ત્વિકીમ્ .. ૪૨..

દ્વિજ ઉવાચ

નાયં(ઞ્) જનો મે સુખદુઃખ હેતુર્-
ન દેવતાઽઽત્મા ગ્રહકર્મકાલાઃ .
મનઃ(ફ્) પરં(ઙ્) કારણમામનન્તિ,
સં(મ્)સારચક્રં(મ્) પરિવર્તયેદ્ યત્ .. ૪૩..

મનો ગુણાન્ વૈ સૃજતે બલીય-
સ્તતશ્ચ કર્માણિ વિલક્ષણાનિ .
શુક્લાનિ કૃષ્ણાન્યથ લોહિતાનિ,
તેભ્યઃ(સ્) સવર્ણાઃ(સ્) સૃતયો ભવન્તિ .. ૪૪..

અનીહ આત્મા મનસા સમીહતા,
હિરણ્મયો મત્સખ ઉદ્વિચષ્ટે .
મનઃ(સ્) સ્વલિં(ઙ્)ગં(મ્) પરિગૃહ્ય કામાન્,

જુષન્ નિબધ્ધો ગુણસં(ઙ્)ગતોઽસૌ .. ૪૫..

દાનં(મ્) સ્વધર્મો નિયમો યમશ્ચ,
શ્રુતં(ઞ્) ચ કર્માણિ ચ સદ્વ્રતાનિ .
સર્વે મનોનિગ્રહલક્ષણાન્તાઃ(ફ્),
પરો હિ યોગો મનસઃ(સ્) સમાધિઃ .. ૪૬..

સમાહિતં(યઁ) યસ્ય મનઃ(ફ્) પ્રશાન્તં(ન્),
દાનાદિભિઃ(ખ્) કિં(વઁ) વદ તસ્ય કૃત્યમ્ .
અસં(યઁ)યતં(યઁ) યસ્ય મનો વિનશ્યદ્-
દાનાદિભિશ્ચેદપરં(ઙ્) કિમેભિઃ .. ૪૭..

મનોવશેઽન્યે હ્યભવન્ સ્મ દેવા,
મનશ્ચ નાન્યસ્ય વશં(મ્) સમેતિ .
ભીષ્મો હિ દેવઃ(સ્) સહસઃ(સ્) સહીયાન્
યુઞ્જ્યાદ્ વશે તં(મ્) સ હિ દેવદેવઃ .. ૪૮..

તં(ન્) દુર્જયં(મ્) શત્રુમસહ્યવેગ-
મરુન્તુદં(ન્) તન્ન વિજિત્ય કેચિત્ .
કુર્વન્ત્યસદ્વિગ્રહમત્ર મર્ત્યૈર્-
મિત્રાણ્યુદાસીનરિપૂન્ વિમૂઢાઃ .. ૪૯..

દેહં(મ્) મનોમાત્રમિમં(ઙ્) ગૃહીત્વા
મમાહમિત્યન્ધધિયો મનુષ્યાઃ .
એષોઽહમન્યોઽયમિતિ ભ્રમેણ
દુરન્તપારે તમસિ ભ્રમન્તિ .. ૫૦..

જનસ્તુ હેતુઃ(સ્) સુખદુઃખયોશ્ચેત્,
કિમાત્મનશ્ચાત્ર હિ ભૌમયોસ્તત્ .
જિહ્વાં(ઙ્) ક્વચિત્ સં(ન્)દશતિ સ્વદદ્ભિસ્-
તદ્વેદનાયાં(ઙ્) કતમાય કુપ્યેત્ .. ૫૧..

દુઃખસ્ય હેતુર્યદિ દેવતાસ્તુ
કિમાત્મનસ્તત્ર વિકારયોસ્તત્ .
યદં(ઙ્)ગમં(ઙ્)ગેન નિહન્યતે ક્વચિત્
ક્રુધ્યેત કસ્મૈ પુરુષઃ(સ્) સ્વદેહે .. ૫૨..

આત્મા યદિ સ્યાત્સુખદુઃખહેતુઃ(ખ્),
કિમન્યતસ્તત્ર નિજસ્વભાવઃ .
ન હ્યાત્મનોઽન્યદ્ યદિ તન્મૃષા સ્યાત્
ક્રુધ્યેત કસ્માન્ન સુખં(ન્) ન દુઃખમ્ .. ૫૩..

ગ્રહા નિમિત્તં(મ્) સુખદુઃખયોશ્ચેત્,
કિમાત્મનોઽજસ્ય જનસ્ય તે વૈ .
ગ્રહૈર્ગ્રહસ્યૈવ વદન્તિ પીડાં(ઙ્),
ક્રુધ્યેત કસ્મૈ પુરુષસ્તતોઽન્યઃ .. ૫૪..

કર્માસ્તુ હેતુઃ(સ્) સુખદુઃખયોશ્ચેત્-
કિમાત્મનસ્તદ્ધિ જડાજડત્વે .
દેહસ્ત્વચિત્ પુરુષોઽયં(મ્) સુપર્ણઃ(ખ્)
ક્રુધ્યેત કસ્મૈ ન હિ કર્મમૂલમ્ .. ૫૫..

કાલસ્તુ હેતુઃ(સ્) સુખદુઃખયોશ્ચેત્-
કિમાત્મનસ્તત્ર તદાત્મકોઽસૌ .
નાગ્નેર્હિ તાપો ન હિમસ્ય તત્ સ્યાત્,
ક્રુધ્યેત કસ્મૈ ન પરસ્ય દ્વન્દ્વમ્ .. ૫૬..

ન કેનચિત્ ક્વાપિ કથં(ગ્)ચનાસ્ય,
દ્વન્દ્વોપરાગઃ(ફ્) પરતઃ(ફ્) પરસ્ય .
યથાહમઃ(સ્) સં(મ્)સૃતિરૂપિણઃ(સ્) સ્યા-
દેવં(મ્) પ્રબુદ્ધો ન બિભેતિ ભૂતૈઃ .. ૫૭..

એતાં(મ્) સ આસ્થાય પરાત્મનિષ્ઠા-
મધ્યાસિતાં(મ્) પૂર્વતમૈર્મહર્ષિભિઃ .
અહં(ન્) તરિષ્યામિ દુરન્તપારં(ન્),
તમો મુકુન્દાઙ્ઘ્રિનિષેવયૈવ .. ૫૮..

શ્રીભગવાનુવાચ
નિર્વિદ્ય નષ્ટદ્રવિણો ગતક્લમઃ(ફ્)
પ્રવ્રજ્ય ગાં(મ્) પર્યટમાન ઇત્થમ્ .
નિરાકૃતોઽસદ્ભિરપિ સ્વધર્મા-
દકમ્પિતોઽમું(મ્) મુનિરાહ ગાથામ્ .. ૫૯..

સુખદુઃખપ્રદો નાન્યઃ(ફ્), પુરુષસ્યાત્મવિભ્રમઃ .
મિત્રોદાસીનરિપવઃ(સ્), સં(મ્)સારસ્તમસઃ(ખ્) કૃતઃ .. ૬૦..

તસ્માત્ સર્વાત્મના તાત, નિગૃહાણ મનો ધિયા .
મય્યાવેશિતયા યુક્ત, એતાવાન્ યોગસં(ઙ્)ગ્રહઃ .. ૬૧..

ય એતાં(મ્) ભિક્ષુણા ગીતાં(મ્), બ્રહ્મનિષ્ઠાં(મ્) સમાહિતઃ .
ધારયઞ્છ્રાવયઞ્છૃણ્વન્, દ્વન્દ્વૈર્નૈવાભિભૂયતે .. ૬૨..

ઇતિ શ્રીમદ્ભાગવતે મહાપુરાણે પારમહં(મ્)સ્યાં(મ્)
સં(મ્)હિતાયામેકાદશસ્કન્ધે ત્રયોવિં(મ્)શોડધ્યાયઃ ..

ૐ પૂર્ણમદઃ(ફ્) પૂર્ણમિદં(મ્) પૂર્ણાત્પૂર્ણમુદચ્યતે
પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમાદાય પૂર્ણમેવાવશિષ્યતે.
ૐ શાન્તિઃ(શ્) શાન્તિઃ(શ્) શાન્તિઃ